

DOI: 10.31319/2709-2879.2024iss1(8).306402pp58-63
УДК 351.82

Родіна О.В., доктор філософії з менеджменту, доцент кафедри менеджменту і права Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро
ORCID ID: 0000-0002-3215-9521
e-mail: olga_gelevan@ukr.net

Савченко Т.В., д.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі Одеський національний технологічний університет, м. Одеса
ORCID ID: 0000-0001-7990-1570
e-mail: savchenko1802@ukr.net

Довганьов М.А., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Одеський національний технологічний університет, м. Одеса
ORCID ID: 0009-0001-5903-7508
e-mail: dovganeyv@ukr.net

Rodina Olga, Doctor of Philosophy (Management), Associate, Professor of the Department of Management and Law
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro

Savchenko Tetyana, Doctor of Economic, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Marketing, Entrepreneurship and Trade
Odesa National University of Technology, Odesa

Dovhanov Mykhailo, student of master's degree
Odesa National University of Technology, Odesa

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FORMATION OF THE MODEL OF STATE REGULATION OF BUSINESS ACTIVITIES IN CONDITIONS OF WAR

У відповідь на військовий стан та надзвичайні обставини, що паралізують бізнесову сферу, народжується необхідність у створенні потужного економічного фронту. У цей нелегкий час важливо розуміти, що економічна активність є ключем до стабільності й успіху держави під час конфлікту. Держава звертається до реформ та нових законів, щоб забезпечити підтримку українським підприємствам. Державна підтримка стає важливим інструментом для стимулювання бізнесу й збереження його функціонування в умовах кризи. Запропонована модель державного регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, яка включає механізми та інструменти, щоб забезпечити стабільність та ефективність економіки під час кризових умов. До основних інструментів цієї моделі відносяться: квоти на виробництво і імпорт; міжурядові угоди та двосторонні домовленості; ринкова інфраструктура та державна підтримка; ресурсне забезпечення і інвестування в інновації; нормативно-правове забезпечення, регулюючі засоби.

Ключові слова: державне регулювання, державна підтримка, підприємницька діяльність, ринкова інфраструктура, стратегія розвитку, фінансування.

State regulation of entrepreneurship plays a key role in the formation of an efficient and stable economy, contributing to the creation of conditions for the development of entrepreneurial initiative, increasing investments and ensuring the stability of social and economic development of society. From the beginning, the introduction of martial law in Ukraine caused not only significant losses in the potential for creating added value, but also contributed to significant structural changes. Many Ukrainians left the country and moved to the west of Ukraine, reducing the number of economically active population that participates in the creation of added value. The logistical collapse of the

economy occurred due to the blockade of seaports, the suspension of air traffic and the suspension of road and rail traffic in the territory where hostilities are taking place. Entrepreneurship faced significant obstacles, including reduced production capacity due to lack of human and material resources, reduced demand in conflict regions, as well as the physical impossibility of doing business due to hostilities and logistical problems, resulting in the inability to sell products for export. Thus, state regulation of business activity remains a relevant and important topic, especially in the conditions of martial law, the stability of the country and its ability to solve global challenges. The state is turning to reforms and new laws to ensure support for Ukrainian enterprises. State support becomes an important tool for stimulating business and maintaining its functioning in crisis conditions. A proposed model of state regulation of business activity under martial law, which includes mechanisms and tools to ensure the stability and efficiency of the economy during crisis conditions. The main tools of this model include: production and import quotas; intergovernmental agreements and bilateral agreements; market infrastructure and state support; resource provision and investment in innovation; regulatory and legal support, regulatory means.

Key words: *state regulation, state support, entrepreneurial activity, market infrastructure, development strategy, financing.*

JEL Classification: H8

Постановка проблеми. Державне регулювання процесу підприємництва є ключовою складовою економічної політики, що втілюється через центральні органи державного управління, регіональні та місцеві владні структури. Головна мета регуляторної політики полягає у досягненні оптимального балансу втручання в діяльність підприємницьких суб'єктів, забезпечуючи сприятливі умови для їхнього розвитку та сприяючи економічному зростанню в країні. Важливо вибирати такі механізми регулювання, які б допомагали не лише у стимулюванні підприємницьких ініціатив, але й сприяли загальному підвищенню ефективності економіки, забезпечуючи стійкий розвиток підприємництва та підвищення життєвого рівня населення.

З початку введення воєнного стану в Україні спричинили не лише значні втрати у потенціалі створення доданої вартості, але й сприяли суттєвим структурним змінам. Багато українців залишили країну та переїхали на захід України, зменшивши кількість економічно активного населення, яке бере участь у створенні доданої вартості. Логістичний колапс економіки відбувся через блокаду морських портів, припинення авіаційного сполучення та зупинення автомобільного та залізничного руху на території, де ведуться бойові дії. Підприємництво зіткнулося з значними перешкодами, включаючи зменшення можливостей виробництва через брак людських та матеріальних ресурсів, зменшення попиту в регіонах з конфліктом, а також фізичну неможливість ведення бізнесу через бойові дії та проблеми логістики, що призвели до неможливості збуту продукції на експорт. Таким чином, державне регулювання підприємницької діяльності залишається актуальною та важливою темою, особливо в умовах воєнного стану, стабільність країни та її спроможність вирішувати глобальні виклики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування ефективних механізмів підтримки підприємницької діяльності та інші питання розглянуто в працях вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: Богайчук В. [7], Верхоглядова Н. [6], Глюза К. [7], Кривульський Є. [7], Левчук Ю. [5]. та інші. Але питання формування моделі державного регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану потребують поглибленого вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування моделі державного регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останні роки економічного розвитку України відзначаються негативними тенденціями, спричиненими різними факторами. Хоча реальний ВВП країни у 2021 році зріс на 3,4 %, це сталося на тлі низької порівняльної бази попереднього періоду, коли ВВП знизився на 3,8 % у 2020 році через карантинні заходи, введені через пандемію, та спад ділової активності підприємницького сектору. Однак, за

результатами 2022 року, спостерігається крах економіки з падінням ВВП на рівні 30,4 % (± 2 %), яке викликане війною в Україні [1], [2].

За останній рік було виділено значні суми фінансової підтримки для різних секторів бізнесу, зокрема, для аграрного сектору. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства, протягом 2022 року понад 43,65 тисяч аграріїв отримали кредити на суму понад 95,47 мільярдів гривень, зокрема за програмою державних гарантій у розмірі 80 %, що становить 24,72 мільярда гривень. У свою чергу кошти спрямовані на відновлення зруйнованих виробничих потужностей та проєктів енергозабезпечення, при цьому встановлена 0 % процентна ставка за кредитами [2].

Також, згідно з даними Міністерства фінансів, в рамках Державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %» було укладено понад 19 тисяч кредитних договорів на загальну суму понад 79,34 мільярда гривень. Усього підприємства отримали понад 53 тисячі кредитів на суму понад 168,96 мільярда гривень, з них майже 35 тисяч кредитів на суму понад 68 мільярдів гривень було отримано від банків державного сектору [3]. Саме такі заходи допомагають бізнесу протистояти викликам, пов'язаним з воєнним станом, та сприяють економічному відновленню країни, надаючи підприємствам необхідну фінансову підтримку для подолання складних обставин.

У відповідь на військовий стан та надзвичайні обставини, що паралізують бізнесову сферу, народжується необхідність у створенні потужного економічного фронту. У цей нелегкий час важливо розуміти, що економічна активність є ключем до стабільності й успіху держави під час конфлікту. Держава звертається до реформ та нових законів, щоб забезпечити підтримку українським підприємствам.

Щоб відновити бізнесову активність, потрібно рішуче здійснювати дерегуляцію та лібералізацію урядових політик. Це дозволить підприємствам оперативно пристосовуватися до складних умов та забезпечувати їхню конкурентоспроможність. Додаткова державна підтримка стає важливим інструментом для стимулювання бізнесу й збереження його функціонування в умовах кризи.

Тоді як запуск економічного фронту відображає певну визначеність і готовність до викликів часу. Лише спільними зусиллями держави та бізнесу ми зможемо подолати випробування та побудувати міцне майбутнє для нашої країни.

Також економічна політика держави визначається рядом основних напрямів, спрямованих на ефективне управління економічними процесами та стимулювання сталого розвитку національної економіки. У відповідь на військовий стан та надзвичайні обставини, що паралізують бізнесову сферу, народжується необхідність у створенні потужного економічного фронту. Пропонуємо наступну модель державного регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану на рис. 1.

Представлена модель державного регулювання підприємницької діяльності є складною системою, що враховує багато факторів, таких як пропозиція, попит, імпорт, виробництво, внутрішній ринок та експорт та регулюючі засоби. Представлена модель базується на різних інструментах, таких як квоти, міжурядові угоди, двосторонні домовленості, ринкова інфраструктура, державна підтримка та ресурсне забезпечення.

Один із ключових елементів державного регулювання можна вважати встановлення квот на виробництво продукції та надання послуг, включаючи види, обсяги та якість, а також ціни. У свою чергу державна підтримка включає в себе здешевлення вартості кредитів, засобів виробництва та сировини, а також фінансування державних цільових програм.

Крім цього, Україна продовжує вдосконалювати ділове середовище через поглиблення процесу дерегуляції. Державна регуляторна служба завершила складання проєкту дерегуляційного плану, що включає понад 200 ініціатив від різних органів влади, громадських організацій та підприємств. План містить конкретні заходи, спрямовані на спрощення умов підприємницької діяльності, та переданий на розгляд Уряду для прийняття. Це стало логічним наступним кроком після введення мораторію на перевірки та переходу до декларативного принципу роботи за допомогою застосування «Дія».

Рис. 1. Модель державного регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану
Джерело: запропоновано авторами

У даний час пріоритетними завданнями держави є також реалізація комплексу заходів для забезпечення ефективної державної регуляторної політики на всіх рівнях влади. Необхідно приділити особливу увагу розробці та прийняттю законопроектів, які спрямовані на вдосконалення місцевого самоврядування та роботи Комітетів Верховної Ради, а також до вдосконалення регламенту Верховної Ради. Наполегливо потрібно формувати систему моніторингу результативності прийнятих регуляторних актів, щоб забезпечити їх ефективність.

Одним із ключових завдань є підвищення якості обслуговування суб'єктів господарювання та збереження доступу малого та середнього бізнесу до спрощеної системи оподаткування. Також потрібно забезпечити жорсткий контроль та нагляд за додержанням законодавства щодо ліцензування, реєстрації та дозвільної системи. Важливим кроком є прийняття законопроектів «Про основні засади державного контролю (нагляду) за господарською діяльністю в Україні».

На останньому етапі, важливим завданням є впровадження нових ефективних механізмів державної підтримки підприємництва, розвиток відповідної інфраструктури та полегшення доступу підприємств до фінансово-кредитних ресурсів.

Висновки. Державне регулювання підприємництва відіграє ключову роль у формуванні ефективної та стійкої економіки, сприяючи створенню умов для розвитку підприємницької ініціативи, збільшенню інвестицій та забезпеченню стабільності соціально-економічного розвитку суспільства. Саме економічна підтримка з боку держави є важливим інструментом

стимулювання розвитку підприємництва. Така підтримка може проявлятися у розробці та впровадженні різноманітних системних державних програм, які спрямовані на науково-технічний, ресурсний, фінансовий, консультативний, кадровий та інші аспекти підтримки бізнесу. Запропоновані можуть бути реалізовані як центральними, так і місцевими органами виконавчої влади, залежно від специфіки та потреб регіону чи галузі. Запропонована модель державного регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, яка включає механізми та інструменти, щоб забезпечити стабільність та ефективність економіки під час кризових умов. До основних інструментів цієї моделі відносяться: квоти на виробництво і імпорт; міжурядові угоди та двосторонні домовленості; ринкова інфраструктура та державна підтримка; ресурсне забезпечення і інвестування в інновації; нормативно-правове забезпечення, регулюючі засоби.

Список використаної літератури

1. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні: аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2022. 77 с.
2. Збитки, завдані українському бізнесу внаслідок російської агресії, оцінюються в \$155 млрд: стаття. URL: <https://finclub.net/ua/news/zbytky-infrastrukturi-ukrainy-vid-ahresii-rosii-dosiahly-usd155-mlrd.html> (дата звернення: 18.03.2024)
3. Зміни до державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %». Українське право: стаття. URL: <https://ukrainepravo.com/news/ukraine/zminy-do-derzhavnoyi-programy-dostupni-kredyty-5-7-9/> (дата звернення: 24.03.2024)
4. Савченко Т.В., Родіна О.В. Умови ефективного функціонування регіональних продовольчих ринків. *Таврійський науковий вісник*. 2022. Вип. 13. С. 163-170. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.20>
5. Savchenko T., Rodina O., Nikoluk O., Velychko O., Levchuk Y. Management of the development of the regional markets for poultry products in Ukraine. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2023. Vol. 45. No. 3. 267-275 DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2023.27>
6. Верхоглядова Н.І. Особливості управління безпекою підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка і суспільство*. 2022. Вип. 39 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-56>
7. Богайчук В., Кривульський Є., Глюза К. Формування стратегії розвитку підприємства в умовах війни. *Економіка і суспільство*. 2023. Вип. 59 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-81>

Reference

- [1] United Nations Development Program in Ukraine (2022). Ekspres-otsinka vplyvu viiny na mikro-mali ta seredni pidpriemstva v Ukraini: analitychnyi zvit [Express assessment of the impact of the war on micro, small and medium enterprises in Ukraine: analytical report]. Kyiv (in Ukrainian)
- [2] Finansovyj klub (2024) Zbytky zavdani ukrainskomu biznesu vnaslidok rosiiskoi ahresii, otsiniuiutsia v \$155 mlrd [Damages caused to Ukrainian business as a result of Russian aggression are estimated at \$155 billion]. Available at: <https://damaged.in.ua/damage-assessment> (accessed: 18 March 2024).
- [3] Ukrainske pravo (2022). Zminy do derzhavnoi prohramy «Dostupni kredyty 5-7-9%». [Changes to the state program “Affordable loans 5-7-9%”]. Available at: <https://ukrainepravo.com/news/ukraine/zminy-do-derzhavnoyi-programy-dostupni-kredyty-5-7-9/> (accessed: 24 March 2024).
- [4] Savchenko T.V., Rodina O.V. (2022) Umovy efektyvnoho funktsionuvannia rehionalnykh prodovolchykh rynkiv [Conditions for effective functioning of regional food markets]. *Tavriiskyi*

- naukovi visnyk*. Vol. 13. 163-170. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.20> (in Ukrainian)
- [5] Savchenko T., Rodina O., Nikoluk O., Velychko O., Levchuk Y. (2023) Management of the development of the regional markets for poultry products in Ukraine. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Vol. 45. No. 3. 267-275 DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2023.27> (in Ukrainian)
- [6] Verkhohliadova N.I. (2022) Osoblyvosti upravlinnia bezpekoiu pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of security management of business activity in the conditions of martial law]. *Ekonomika i suspilstvo*. Vol. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-56> (in Ukrainian)
- [7] Bohaichuk V., Kryvulskyi Ye., Hliuza K. (2023) Formuvannia stratehii rozvytku pidpriemstva v umovakh viiny [Formation of the enterprise development strategy in war conditions]. *Ekonomika i suspilstvo*. Vol. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-81> (in Ukrainian)

Надійшла до редколегії 24.04.2024